

Hafnia Hodierna

Eller

Udførlig Beskrivelse

om den

Kongelige Residentz - og Hoved - Stad

Kiøbenhavn,

1748

Uddrag

Kongens ny Torv, Charlottenborg, Prinsens Palais, Sophia Amalienborg.

Cap. II.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Den Store og ziirlige Plads, kaldet Kongens ny Torv, treffer næsten i Midten til denne Gade. Samme Plads har i fordum Tider, førend den blev ret bebygget og indrettet, ført Navn af Hallands - Aas. Hosstaaende Tab. XVII. forestiller Pladsen, saaledes som den omtrent er at ansee, naar man fra Rosenborg - Slot ned ad Gothers - Gaden kommer til den: Hvor da og den foreste Side af det tredie Slot i Kiøbenhavn, Charlottenborg, lader sig tilsyne.

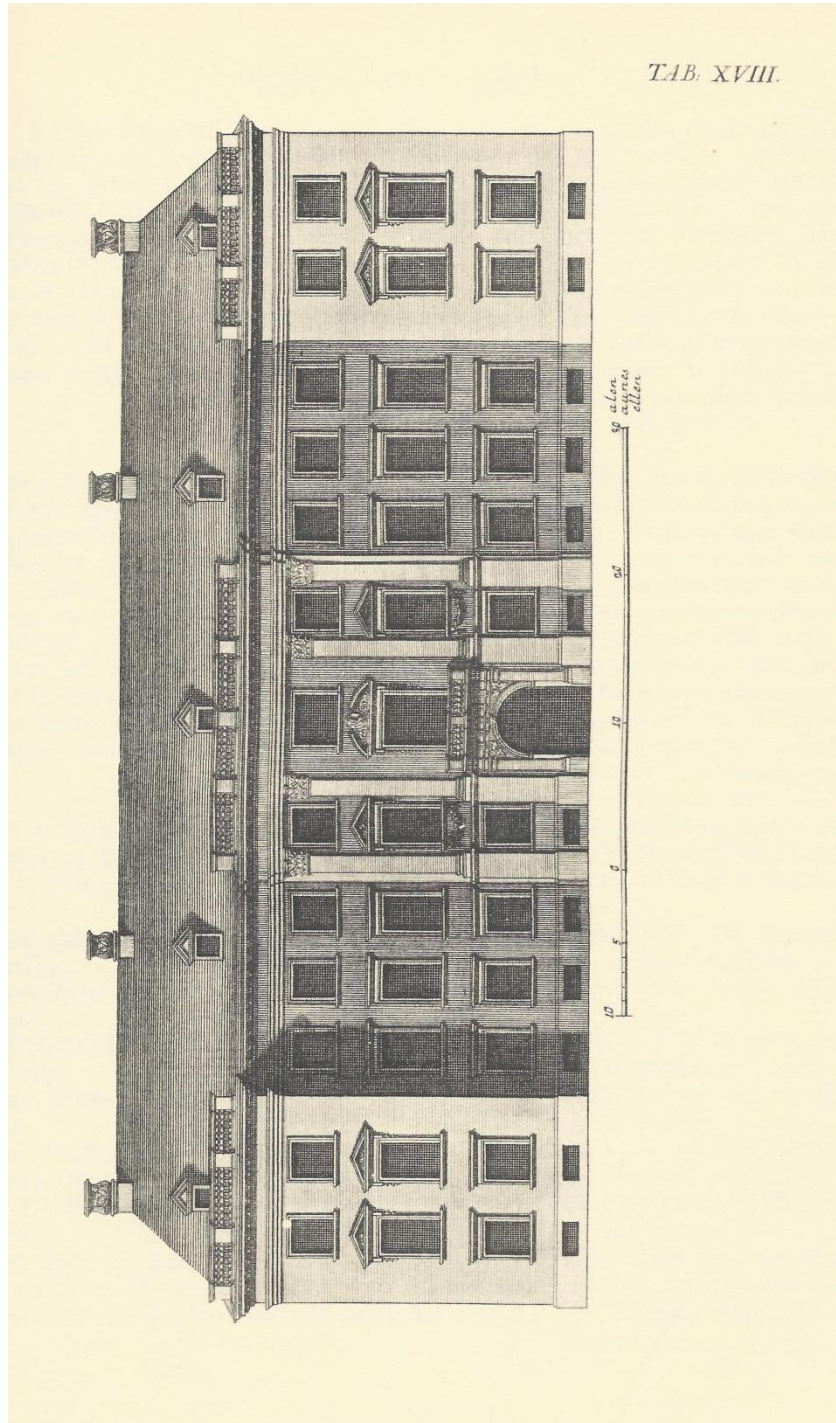

en Tid levende største og fornemmeste Potentater i Eu Facaden af dette Charlottenborg - Slot er paa Tab. XVIII. afbildet. Samme Slot er af Hans Høye Excellence, Græv Ulrich Friderich Gyldenløve, Anno 1672 og i

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

følgende Aaringer bleven opbygget; og da den Høysalige Konge CHRISTIAN den Femte havde forladt dette Jordiske, købte Hans efterladte Dronning, CHARLOTTA AMALIA, Slottet af den Gyldenlöviske Familie, for at betiene sig deraf til sit ordentlige Enke - Sæde, naar Hendes Majestet behagede at opholde sig i Kiøbenhavn.

Det er denne berømte Dronning, Stedet endnu bærer Navn af. Det er temmelig stort og rummeligt, og tillige vel og bekvemmeligt, og tillige vel og bekvemmelig indrettet. Iblant andet ser man i Slottes andet Stokverk en stor anseelig Sal, hvis Vægge nyelig vare zirede med otte Skilderier i Legems Størrelse

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

af de paa en Tid levende største og fornemmeste Potentater i Europa, som vare:

FRIDERICUS den Tredie, Konge til Danmark og Norge.

LEOPOLDUS, Romersk Keyser.

LUDOVICUS den Fjortende, Konge i Frankrige.

CAROLUS den Anden, Konge i Engeland.

CAROLUS GUSTAVUS, Konge i Sverrige.

PHILIPPUS den Fierde, Konge i Spanien.

ALEXIUS MICHAELOWITZ, Stor - Fyrste i Rusland.

JOHANNES Casimirus, Konge i Polen

Paa den eene Ende af Salen saaes derforuden Kong FRIDERICI den Fjerdes Skilderie i Bryst - Billede.

Denne Sal havde vores nu regierende Allernaadigste Konge overladt til det her værende Musicalske Selskab, som her engang om Ugen, nemlig hver Torsdag, opførde offentlige Concerter, som af mangfoldige Mennesker af begge Kiøn med særdeeles Fornøjelse bleve besøgte; Men sidn er samme Sal til et Theatrum for Italiens Opera bleven indrettet.

Hans Kongelige Majestæt, som Elskere af Lærdom og Forsvar for alle Videnskaber, har og været saa naadig, og overladt endeel Værelser i det underste Stokverk af dette Slot til det saa kaldede Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring.

Dette berømmelige Selskab er en gandske ny lærd Stifelyelse her i Norden, hvorom maaskee ikkun saa hidindtil have den rette og tilforladelige Kundskab, hvorfor jeg meener, det vil være Publico sa meget mere behageligt, at jeg derom meddeeler følgende Efterretning.

Ligesom alle store Ting i Verden have oftest deres Oprindelse af lidet, og ligesom man veed, at alle store Videnskabers Societeter, som nu i Europa florere, have havt en ringe Begyndelse, siden merre Fremgang, indtil de endelig have opnaaet den Fuldkommenhed, hvorudi de nu blomstre. Saa er det og med dette Selskab beskaffen; hvilket allerført sidst i Aaret 1744 maaskee uden forventede store Følger, er begyndt, siden tilvoxet, og ventelig vil med Tiden opnaae ligesaa stor Flor og Anseelse i sin Art og Circul, som andre udenlandske Societeter, maaskee imod Forhaabning, have ved deres Møye og Vindskibelighed bragt sig til Veye.

En studerende Person ved Universitetet, navnlig Jacob Langebek havde i nogle Aar anvendt stor Flid, og næsten al sin Tid og Studering paa at naa en grundig Kundskab i Fæderne - Landets Sprog og Historie, havde og til dette Studii Fremgang anskaffet sig en andeelig Samling af Bøger, Manuscripter, og sær nyttige og gamle rare Documenter; og som han gik frugtsommelig med det Forehavende, som nu er bragt frem, men agtede fornødent, at faae flere med sig Ligesindede, til sit Forsæts Fuldbgyrdelse, indbød han nogle af sine gode Venner, som dels vare Elskere, og dels Samlere af de Ting, som høre til vor Danske Histories Oplysning, til at indtræde i Selskab med sig, for at befordre, saa vidt mueligt, Sproget og Historiens

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Forbedring, deels med Raad, deels med deres i Hænder havende Samlinger, deels med at understytte de paagaaende Bekostninger. Dette lykkedes saa vel, at i Begyndelsen af Aaret 1745 allerede var tilsammenbragt et ligesindet Selskab, som begyndte ordentlig at forsamle sig engang om Ugen, og gav hver Maaned et Skrift for Lyset, under Titel af **Danske Magazin**, indeholdende allehaande smaa Stykker og gamle Documenter, til Sprogets og Historiens Oplysning.

Vi gaae nu tilbage igien til Charlottenborg - Slot, og fortsætte den derom begyndte Beskrivelse.

Paa Facaden af Slottet, ud til Kongens Ny - Torv, observerer man en architectonisk Frihed, at i Capitalerne paa de i Midten staaende Veg - Piller, er i Steden for de sædvanlige Snirkler anbragt Fugle, der forestille Ørne; En Anordning, som en i Bygnings - Kunstens Regler streng og ivrig Bygmester plat vilde forkaste, som noget, der strider imod Principia architectonica.

For Resten har dette Slot ikke liden Anseelse, og bestaaer af den foreste Hoved - bygning, to Side - Fløye, og en Tver - Bygning imod Haven, som indslutter Hoved - Gaarden, der er en retvinklig, næsten ligesidig Fiirkant. Haven er ikke stor, men smuk og net, prydet med allehaande Billeder, Potter og deslige, som kand ziire en Have.

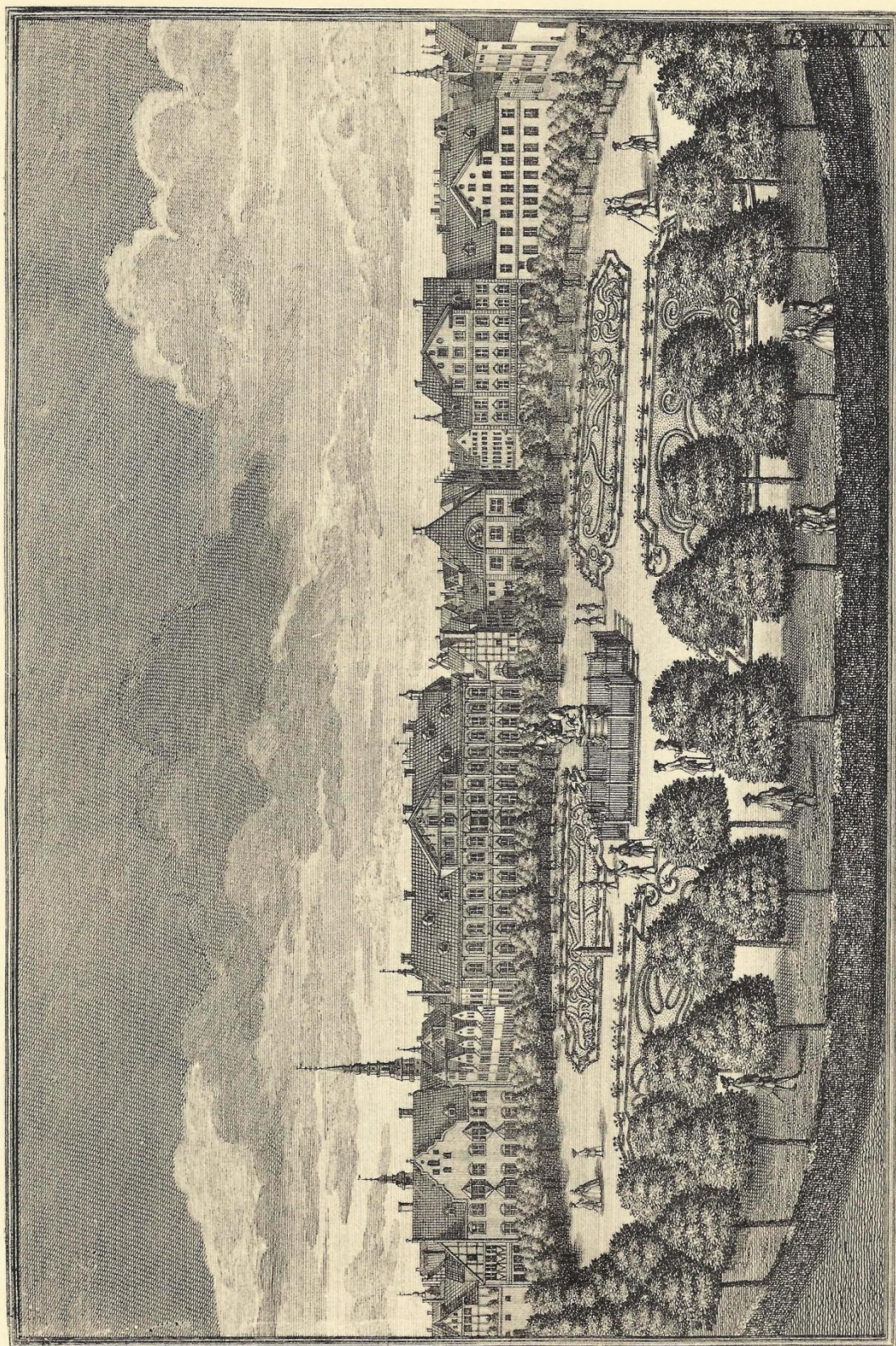
Charlottenborg har havt den Ære, at begge Deres Majesteter, vor nu regiernde Allernaadigste Konge og Dronning, efter Deres høye Bilager en Tidlang have resideret der, indtil det Kongelige Palais, hvorum hernæst videre skal handles, for Hans Majestæt, som da værende Cron - Prinz, til meere Bequemmelighed blev indrettet, og bragt til Fuldkommenhed.

Den skønne Udsigt, som man har fra Slottet, gjør ikke lidet til dets fornøylige Beboelse; thi man har ikke allene fra den Side mod Haven Udsigt til Holmen, til Floden og til Søen, men fra den foreste Side kand man endog saa got som oversee den foromtalte deylige Plads, Kongens Nye - Torv, hvilken Plads jeg vil forestille paa TAB. XIX. i Prospect saaledes som den fra Charlottenborg - Slot falder i Øynene.

Denne Afbildning viser saavel endeel af de anseeligste Bygninger, som omgive Pladsen, som den lystige og fornøylige Have, der er anlagt midt paa den, og som tiener alle skikkelige Folk til offentlig Spadser - Gang. Haven er i oval Form anlagt, og i dens Middel - Punct sees Høysalig Kong CHRISTIAN den Femyes prægtige Statue til Hest, støbt af Blye, og mere en to gange eller dobbelt Legems Størrelse, paa et høyt Steen - Postement oprettet. Under Hestens Fødder ligger et Billede, forestillende Misundelsen, og paa hver af de fire Hiørner af Postementet er et siddende Sind - Billede i overnaturlig Størrelse, og alle af Blye støbte; Disse fire Billeder forestille:

1. Edelmodighed, som betegnes ved Alexander den Store, med Nodo Gordio.
2. Den deraf flydende Ære og udødelige Berømmelse, forestillet ved et Billede, som bærer en Pyramide.
3. Viisdom, forestillet ved Minerva.
4. Styrke og Tapperhed, som forestilles ved Herculem.

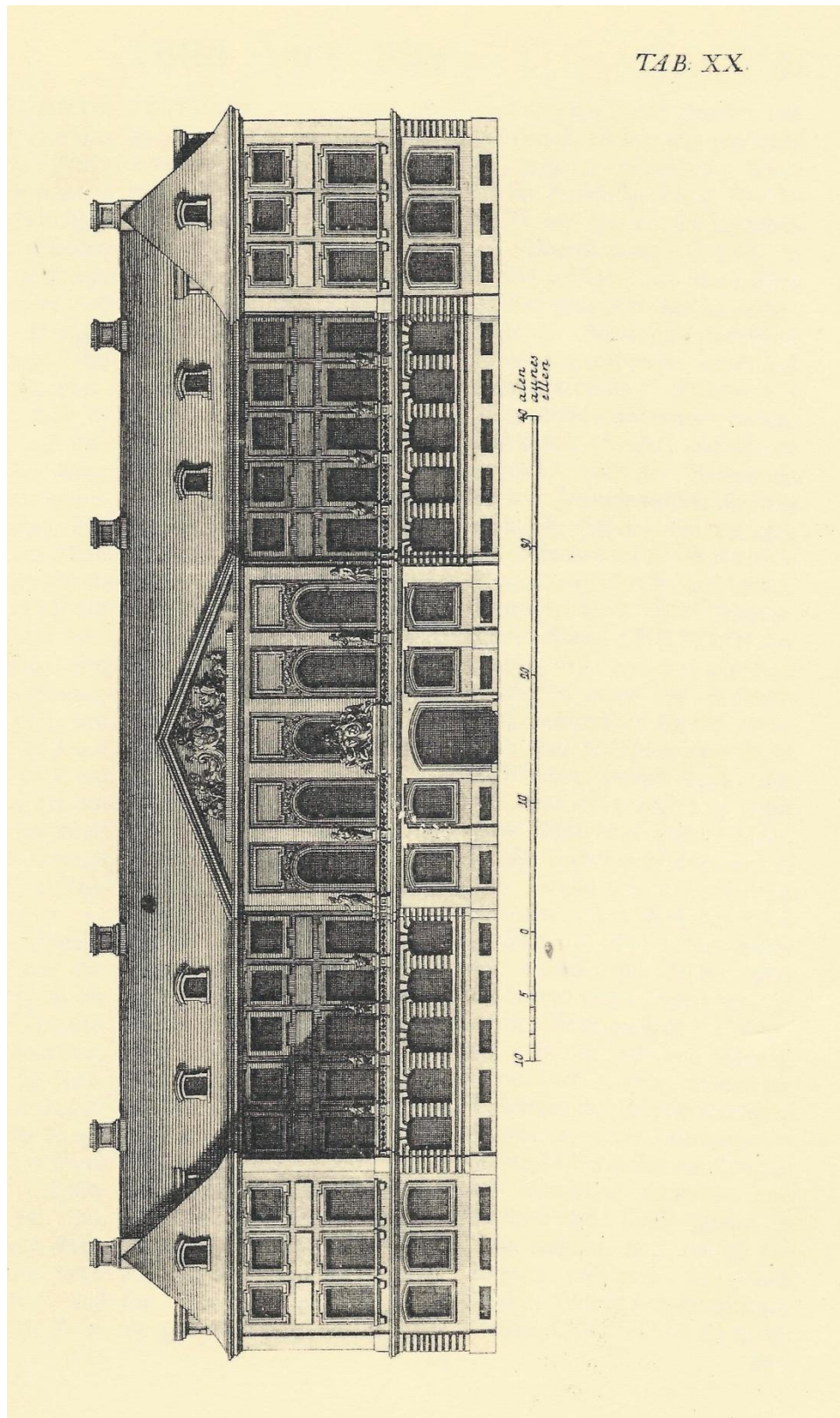
Dette Monument har en berømt Bildthugger, navnlig Abraham Cæsar l'Amoureux forfærdiget. Han begyndte derpaa Anno 1681, og bragte det i Stand Aar 1688, i hvilket Aar det og i November - Maaned er oprettet og bragt til endelig Fuldkommenhed.

TAVXIX

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Dernæst betragter vi det Kongelige Palais, hvis foreste Facade som vender imod Christiansborg Slot, paa Tav. XX. Forestilles.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Prinsens palæ Ny Vestergade 10 idag Nationalmuseet

Paa denne Grund var allerførst opført en stor Bygning af en riig og anseelig Kiøbmænd her i Staden, navnlig Wigant, der og næsten har bebygget den hele derved liggende Gade, som derudover endnu fører Navn af Vigandts - Gade. Denne Bygning var anseelig, dog ey at regne imod den Størrelse og Anseelse, som den nu er tilvoxen; thi Høysalig Kong FRIDERICH den Fierde foretog sig, at sætte Kiøbenhavns Slot i Stand, og at lade en Deelder af aldeles nedbryde, udfordrede Nødvendigheden, at det Kongelige Herskab, imens Arbeidestod paa, maatte forlade Slottet; hvorfor Vigandts Huus blev kjøbt af den gang værende Eyer, giort større med nogle Huse af Nabolaugget, som bleve lagte dertil, og indrettet til Høysalig Kong CHRISTIAN den Sjettes, som da værende Cron - Prinzes, Beqvemmelighed og Interims - Residence. Men Anno 1743 lod Høystbemeldte Konge CHRISTIAN den Siette aldeles i Grunden nedbryde den foreste Bygning, som vendte imod Residentz - Slottet, lagde Pladsen af et næst ved staaende Huus dertil, og lod Anno 1743 og 1744 foruden en Side og en Bag - Bygning opføre den Facade, som nu sees, og som denne Tabelle forestiller. Alle Gemakker og Indretninger af de Bygninger, der bleve staaende, og som ere af et anseeligt Begreb, bleve nyt indrettede, til mere Beqvemmelighed forandrede, og alle paa det ziirligste og netteste meublerede og udstafferede, hvorefter, da alting var bært til sin Fuldkommenhed, Deres nu regierende Kongelige Majestæter, som da værende Cron - Printz og Cron - Prinsesse, toge dette Palais i Besiddelse, og residerede der om Vinteren, indtil ved Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette dødelige Afgang, Regieringens Last faldt paa Hans Kongelige Majestets Skuldre, som da tog det Kongelige Slot Christiansborg til sin Residence. Nu har Hans Majestet overladt dette Palais til Hendes Høyfyrstlige Durchlauchtighed, Enke - Fyrstinden SOPHIA WILHELMINA af Ostfriesland, fød Prinsesse af Brandenburg - Culmbach, som en om Vinteren med sin Hof - Stat residerer der.

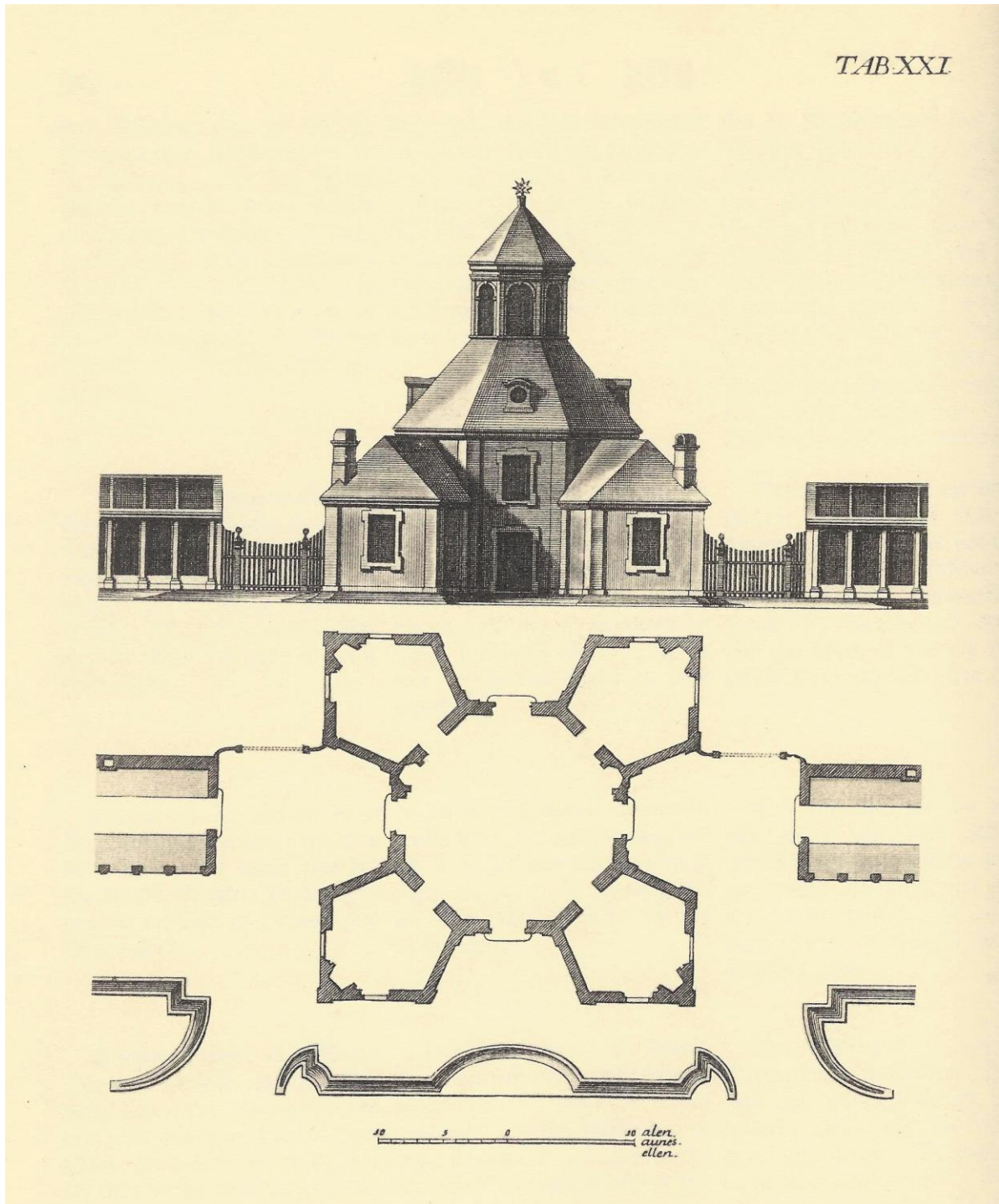
Ved Paladset er en smuk Have, som ikke er synderlig stort Begreb, men det uaget lystig og behagelig, og indbefatter af Bue - Gange, Lyst - Qvarterer, Spring - Vande, Billeder og deslige Zirater, saa meget som dens Størrelse kand tillade.

Endelig vil jeg anføre noget kortelig om den Kongelige Amalienborg - Have, som tillige med den saa kaldede Mynster - Plads ligger paa den ene Side af Dronningens Brede - Gade.

Mynster - Pladsen er afskilt fra Haven formedelst adskillige Pavillons og andre Huse, som ved ordentlige med grønt bevoxne Bue - Gange ere tilsammenføyede, saa det ene med det andet indtager den heele Brede af Pladsen.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Den middelste og største Pavillon, hvorudi Kongen gemeenlig opholder sig, naar Hans Mejestet paa denne Plads lader Kiøbenhavns Garnision mynstre, forestilles på Tav. XXI., saavel i Opstalt som i Grund - Tegning. Deraf sees, at Bygningen bestaaer af en stor ottekantet Sal i Midten, som med en Kuppel og Lanterne er forsynet, og af fire Cabinetter, hvortil er Indgang fra Salen. Der foruden ere fire Udgange fra samme Sal, og een til hver af Orangerierne, der ligge paa hver Side af Bygningen. De øvrige Huse ere meest til Heste - Stalde, og til Beqvemmelighed for en og anden af Hof - Betienterne indrettede.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

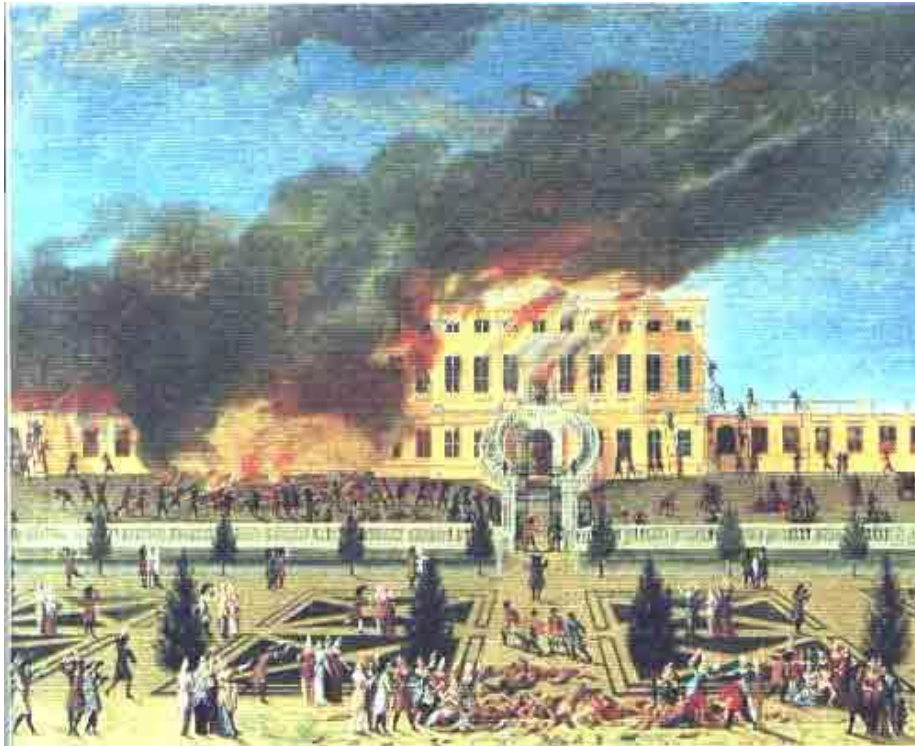
Denne Have og Plads fører Navnet af Amalienborg - Slot, som i forige Tider stod her, og havde sit Navn af Dronning SOPHIA AMALIA, Kong FRIDERICI den Tredies Enke, som i sin Enke - Stand mestendeels opholdt sig der, og derfor havde anvendt anseelige Bekostninger paa dets ud - og indvortes Ziir og Pragt. Men Slottet med al sin Herlighed blev Anno 1689 den 19 April ved en uformodenlig og hastig Ildebrand næsten adeeles lagt i Aske. Hvilken ulykkelige Hændelse havde været mindre at beklage, dersom en stor Mængde af ulyksalige Mennesker derved paa en grum og jammerlig Maade havde sat Livet til. Oprindelsen til denne Ulykke var en Opera, er i er til Slottet anbygget Opera - Huus blev opført, hvor, af Forseelse og Uagtsomhed, mellem 4 og 5 slet om Aftenen kon Ild i endeel Enebær - Riis, hvormed Theatrum var prydet, og i saadan Hast greb om sig, at ikkun den mindste Deel af Tilskuerne fik Tid at redde Livet, og at undkomme. Denne Jammer blev derved forøget, at Døren, som gik fra Opera - Huset til Slottet, i den Forvirring og Angest blev tillukket, saa at ikkun en eneste Dør blev aaben, som Folket kunde slippe ud ad, hvilken af de Angest - fulde Mennesker, der trængde enn paa den anden, hastig blev stoppet, saa at ingen hverken kunde komme ud eller ind; hvorover meere end halvtredie hundrede Mennesker ynkelig omkom, og bleve enten qvalte af Røgen, eller levende opbrændte.

Sophie Amalienborg

Slottet selv gik ved denne Leylighed i Løbet, og blev næsten af Ilden fortæret, og hvad deraf var sparet, blev siden aldeles afbrudt, og Materialerne, som til anden Brug vare tienlige, bleve til andre Bygninger, især til den strax ved liggende Garnisons - Kirkes Opbyggelse, anvendte.

Men denne Have, som jeg paa Tav. XXII i Prospecet forestiller, er tillige med Mynster - Pladsen af Kong FRIDERICH den Fierde Høylovlig Ihukommelse indrettet; Haven af ny anlagt, og Mynster - Pladsen af Ham anordnet, efter at Hans Majeste havde ladet Pladsen af det afbrændte Slot gjøre reen, jevn og ryddelig; ligesom samme Høysalige Herre ogsaa har ladet de Bygninger opsette, der, som før er sagt, gjøre Skilsmisse imellem Haven og Pladsen

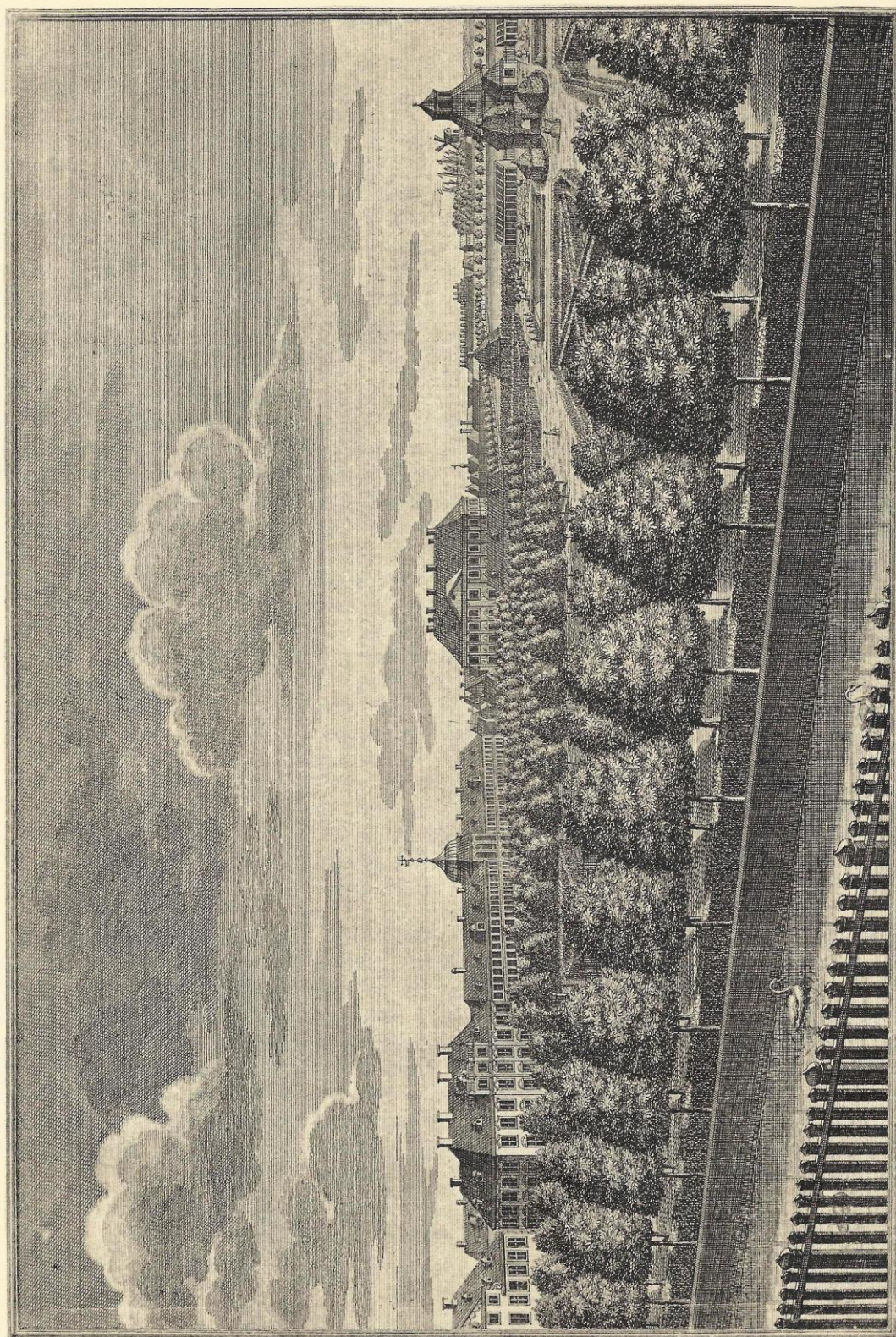

Operahusets brand på Amalienborg den 19. april 1689

Haven er temmelig stor, og derhos ziirlig og vel indrettet. Den er iblant andet ziiret med endeel kunstige og fortreffelige Billeder, hvoriblant billigen regnes tvende Stykker af hvidt Marmor, nemlig Orpheus og Eurydice, af den berømte Florentiner Johan Baratta; en Mercurius af Kobber forgyldt; de fire Aarets Tider af hvidt Marmor; de fire Elementer af Blye ec. som alle fortiene af en Kiender nøye at betragtes.

Tvers over for Mynster - Pladsen, paa den anden Side af Dronningens Brede - Gade, er en smuk og yndig Have, som tilhører Hendes Kongelige Høyhed, Prinsesse CHARLOTTA AMALIA, der undertiden om Sommeren beære samme paa en kort Tid med Sin høye Nærværelse.

Tav. XXII